

Szeghy-Gayer Veronika

A „spanyol betegség” Kassán (1918)

A több mint száz éve tomboló spanyolnátha volt az emberiség történetének egyik legpusztítóbb betegsége, mely több áldozatot követelt, mint az első világháború. Miként élte át Kassa a spanyolnátha-járványt, és milyen intézkedéseket hozott a város vezetése a betegség terjedése és megfékezése érdekében?

Kassa vezetése 1918 őszén a frontról hazatérő katonák és a város közellátásában jelentkező fennakadások kezelésével volt lekötve. Mindeközben kezdett egyre aggasztóbb méreteket ölteni a spanyolnáthajárvány: „mindenki megkapja, mindenki szenved benne, csak az nem, aki az első huszonnég órában belehal” – írta groteszk humorral a Kassai Hírlap egyik tudósítója. Miután Nagy Géza (1869–1922) tiszti főorvos szeptember 30-án közel 2000 megbetegedést jelentett, Blanár Béla polgármester még ugyanezen a napon megállapította a járvány létét, és járványbizottságot alakított.

Óvintézkedések

A városvezetés által meghozott óvintézkedések nagyon hasonlóak voltak a maiakhoz. Blanár Béla polgármester már szeptemberben minden iskolát bezárattatott. (Az alapfokú és középiskolák már csak az új államban, 1919 elején nyitottak ki újra.) Október második felében betiltották a mozi- és színházelőadásokat, a sportmérkőzéseket, a nép- és tánccsalogásokat, valamint bezáratták a tánciskolákat is. Az éttermekre és kávéházakra vonatkozó intézkedések ugyanakkor kevésbé voltak szigorúak, mint napjainkban. Ezek nyitva tarthattak, de 11 és 13 óra, valamint 16 és 18 óra között fertőtlenítést kellett végrehajtaniuk, ami közben zárva tartottak a nyilvánosság előtt. A gyárakban minden nap 12 és 14 óra között

alapos takarítást és szellőztetést rendeltek el. A villamoskocsik ablakait folyamatosan nyitva kellett tartani. Felszólították a lakosságot, hogy tartózkodjon a korzózástól, a temetők, templomok és imaházak tömeges látogatásától. Azokat a házakat, amelyekben beteg feküdt, piros cédulával volt kötelező megjelölni.

A város a belügyminisztériumi rendelkezések alapján a gyógyszertárak esetében hosszabb nyitva tartást rendelt el. A gyógyszerészek kötelesek voltak este 10 óráig nyitva tartani, majd 10 óra után is fogadni a gyógyszerért jelentkezőket. A hadügyminisztérium egész Abaúj-Torna vármegyében utasította a katonarvosokat a polgári betegek ellátására. Október 19-én még csak tizenhárom halálesetet regisztráltak, tíz nappal később viszont már negyvenet. Az őszirózsás forradalommal járó, november eleji politikai tömeggyűlések és népünnepek, valamint a pékségek és sertésüzletek korlátozott nyitva tartása idején összegyűlő vásárlók csoportosulásai csak rásegítettek a járvány terjedésére.

Noha ezzel kapcsolatos kutatásokra még nem került sor, Kassa város tiszti főorvosának fennmaradt levéltári fondjából (Kassa Város Levéltára) és a korabeli helyi napilapokból (Kassai Hírlap, Felsőmagyarország), amelyek rendszeresen közölték a város Járványügyi Bizottságának ülésein elhangzottakat, rendelkezésre áll néhány hivatalos adat. Nagy Géza tiszti főorvos jelentései alapján ismert, hogy 1918. szeptember és október havában összesen 47, november 20. és 28. között pedig további 15, összesen 62 halálos áldozatot követelt a járvány a városban. A megbetegedések számát szeptember 30-i jelentésében 2000, októberben 1584, november 20. és 28. között pedig 604 főre tette. Ugyanakkor más kijelentéseiből azt is tudjuk, hogy november folyamán átlagosan napi 40-50 megbetegedést állapítottak meg. Amennyiben ezeknek a számoknak hihetünk, a 4200 megbetegedés 1918 őszén Kassa akkori lakosságának (40-44 ezer fő és az itt állomásozó katonaság) legalább 7%-át jelenthette.

A spanyolnátha a 14-35 év közötti korcsoportban szedte legtöbb áldozatát, gyors lefolyása pedig nagyon megrémítette az embereket. Kassán a novemberi végi adatok szerint a betegek több mint 70%-a 40 év alatti volt. Mivel a betegség feltűnően nagy arányban terjedt a katonaság körében, 1918. október végén megállapodás született a város és a hadtestparancsnokság között, hogy a spanyol betegségben szenvedőket a Raktár utcai katonai járvány-kórházban különítik el (ma: Sklad-

ná, Kasarne Kulturpark). Az akkori szakvélemények szerint ugyanakkor Kassán a járvány könnyebb lefolyású volt, mint a korabeli Magyarország más területén. Szakértők szerint az 1918 első felében meginduló első hullám viszonylag kevés áldozatot követelt, összehasonlítva az október-november folyamán pusztító második hullámmal. A betegség harmadik hulláma 1919 tavaszán szintén több áldozatot követelt az elsőnél, ugyanakkor már messze alatta maradt a másodiknak. Amennyiben ezek az általános tendenciák Kassára is jellemzőek voltak, itt akár 120-150 fő halálos áldozattal és legalább 5-600 megbetegedéssel számolhatunk.

Néhány korabeli fake-news

A nagyszámú katonai megbetegedések miatt a közvélemény egyrészt a bordélyházakat okolta a járvány gyors terjedéséért, a szeszkereskedők pedig azt a hírt terjesztették, hogy a megbetegedés legjobb ellenszere az alkohol.

Halálos áldozatok

A spanyol betegség híres áldozatai közé tartozott IV. Károly magyar király, Kaffka Margit magyar író (és kislánya), Guillaume Apollinaire francia költő, valamint Max Weber (1864–1920), német szociológus, filozófus, közgazdász is. Bár nem Kassán, hanem Budapesten érte a halál, az áldozatok közé tartozott Halmi Pál, a híres kassai ügyvédcsalád egyik tagja is, akivel 38 éves korában végzett a betegség, s aki korábban három fivérével együtt a frontot is megjárta. Portréját Halász-Hradil Elemér kassai festő készítette el.

Harald Salfellner történész szerint Csehország területén 46 és 77 ezer közé tehető a spanyolnáthában elhunytak száma. A szlovákiai adatokat egyes szakemberek ennek körülbelül a felére teszik, noha hangsúlyozni kell, hogy erre vonatkozó kutatások nem léteznek.

Felhasznált források

Kassa Város Levéltára, fond Úradného hlavného lekára v Košiciach, 1827–1940

Kassa Város Levéltára, fond Magistrátu mesta Košice, 1239–1922

Kassai Hírlap, 1918. szeptember-december

Felsőmagyarország, 1918. szeptember-december

Szakirodalom

Harald Salfellner: Die Spanische Grippe. Eine Geschichte der Pandemie von 1918. Prag Vitalis Verlag 2018, 168.